

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Швецової Ніни Євгеніївни на тему: «Трансформація інвестиційного
потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку»,
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини
у спеціалізовану вчену раду Д 11.051.03
у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса
Міністерства освіти і науки України

Актуальність теми дослідження

Упродовж двох останніх століть іманентною ознакою національного і світового економічного розвитку є його циклічний характер, який за своєю природою відбиває усю динаміку суперечностей капіталістичної ринкової системи – від початку їх нагромадження упродовж фази піднесення до критичного загострення у період рецесії та тимчасового розв'язання через кризу. Фундаментальні трансформаційні зміни коротких і середніх циклів у другій половині ХХ ст. були наслідком, з одного боку, технологічної модернізації економік розвинутих країн, їх зростаючої соціалізації і реструктуризації, поглиблення інтернаціоналізації бізнес-діяльності, реалізації механізмів інноваційного менеджменту, а з другого – імплементації державами ефективної антициклічної політики з метою недопущення розбалансування базових економічних пропорцій та граничних рівнів макроекономічної нерівноваги.

Однак, світове господарство, навіть вступивши у глобалізаційну фазу свого розвитку, так і не позбавилось іманентних йому за природою суперечностей, притаманних як безпосередньо процесам виробництва, розподілу, обміну і споживання, так і окремим фазам суспільного відтворення. З огляду на провідну роль у глобальній економіці процесів міжнародного інвестування як механізму перерозподілу капітальних ресурсів у межах світового господарства, актуального теоретичного і практичного

значення набувають питання, пов'язані з концептуалізацією трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічності глобального розвитку та обґрунтуванням ефективних механізмів антициклічного регулювання в архітектурі ключових тенденцій глобального економічного розвитку. Саме це і обумовило вибір теми, мету та завдання дисертаційної роботи Н. Є. Швецової, а також надає їй дослідженню важливого наукового і практичного значення.

Тематика дисертаційної роботи пов'язана з науково-дослідною роботою Донецького національного університету імені Василя Стуса у рамках держбюджетних тем: «Формування міжнародної конкурентоспроможності регіону на основі інноваційно-інвестиційної моделі розвитку» (номер державної реєстрації 0113U003659, 2013-2017 рр.) та «Господарський механізм сучасної економіки» (номер державної реєстрації 0111U005889, 2011-2015 рр.).

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальний аналіз змісту і структури дисертаційної роботи Н. Є. Швецової дає підстави стверджувати, що у ній чітко сформульовано актуальність теми, мету і завдання дослідження, обумовлені об'єктом і предметом аналізу, сукупністю методів і прийомів наукового пошуку; а також обґрунтовано наукову новизну і практичне значення одержаних результатів. Володіння здобувачкою методами наукового дослідження та її високі аналітичні компетенції дозволили вирішити низку важливих теоретичних і практичних завдань щодо розвитку теоретико-методологічних засад глобальних інвестиційних процесів та розробки механізмів антициклічного регулювання світогосподарського розвитку у глобальних координатах.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить принцип єдності теорії і практики, прогнозування розвитку економічних процесів на

основі методу наукової абстракції. Автор широко використовує монографічні праці вітчизняних та зарубіжних економістів з проблематики міжнародних інвестиційних процесів у глобальному середовищі та формування інвестиційного потенціалу, циклічності економічного розвитку та антициклічного регулювання. У дисертації узагальнено значний масив статистичної інформації та фактологічних даних міжнародних організацій і дослідних агенцій (ООН, Міжнародного валютного фонду, Групи Світового банку, ОЕСР, Всесвітнього економічного форуму, Європейського банку реконструкції та розвитку, Єврокомісії та ін.); а також офіційних даних Державної служби статистики України, фахових періодичних видань України.

Обґрунтованість і достовірність основних наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи підтверджуються використанням широкого спектра загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження: діалектичного та структурно-логічного, індуктивно-дедуктивного та методу системного аналізу економічних процесів та явищ, аналізу та синтезу, кількісних та якісних порівнянь, експертних оцінок та прогнозного, статистичного методу, методу економіко-математичного моделювання.

Наукова новизна отриманих результатів

Дисертаційна робота Н. Є. Швецової містить низку елементів наукової новизни і характеризується оригінальним авторським підходом до реалізації завдань дослідження. Виходячи із сформульованої мети роботи – «удосконалення теоретико-методичних основ дослідження процесу трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи та розробка науково-практичних рекомендацій з формування комплексу його антициклічного регулювання в архітектурі тенденцій глобального економічного розвитку» (с. 12), дисертантка визначила об'єктом дослідження «процес трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки в

умовах циклічного розвитку», а предметом – «теоретико-методичні аспекти та організаційно-економічні механізми трансформації інвестиційного потенціалу глобальної економіки з урахуванням посилення впливу циклічного розвитку глобальної економіки» (с. 13).

Найбільш суттєвими науковими результатами, які свідчать про особистий внесок авторки у розробку даної проблеми та характеризують наукову новизну її роботи, є наступні:

- з методологічних позицій синергетики і системного підходу визначено контури інвестиційного потенціалу глобальної економічної системи» як сукупності інвестиційних потенціалів економічних систем нижчого рівня, котрі за умови зростання їх відкритості, набувають ознак динамічності, здатності до самоорганізації, а також збалансованості показників інвестиційних ресурсів та інвестиційної місткості ринку на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях;

- ідентифіковано сутність й обґрунтовано глобалізаційну природу трансформацій світогосподарської системи через призму відображення системного впливу циклічності світогосподарського розвитку на формування інвестиційного потенціалу глобальної економіки у єдності його якісних і кількісних критеріїв – нарощування інвестиційної місткості ринків країн з новостворюваними ринками; структурні трансформації світових інвестиційних потоків залежно від стадії глобального економічного циклу; перерозподіл глобального інвестиційного капіталу на користь галузей і секторів новітнього технологічного укладу; диверсифікація суб'єктної та інфраструктурної архітекτονіки глобального інвестиційного ринку тощо;

- удосконалено теоретичні підходи до дослідження взаємозв'язку між процесами формування глобального інвестиційного потенціалу та циклічністю глобального економічного розвитку на основі комплексної оцінки циклічних коливань світогосподарської системи у контексті їх ключових характеристик: причин і джерел виникнення; тривалості і

масштабів поширення; економічної природи і специфіки прояву. На цій основі розкрито генезис і еволюцію теоретичного арсеналу дослідження взаємозв'язків між світовими інвестиційними процесами та глобальною економічною динамікою (с. 20-30);

- розвинуто методичні підходи до оцінки інвестиційного потенціалу економічної системи на основі розробки авторської методики розрахунку Інтегрального індексу інвестиційного потенціалу країн як середньої величини трьох субіндексів: індексу забезпеченості інвестиційними ресурсами (середня величина стандартизованих коефіцієнтів забезпеченості фінансовими ресурсами, забезпеченості інформаційно-інноваційними ресурсами, забезпеченості людськими і природними ресурсами); індексу наявної інвестиційної місткості (середньої величини стандартизованих коефіцієнтів доданої вартості у промисловості, доданої вартості у сфері послуг та рівня податкового навантаження у відсотках від комерційного прибутку); індексу інвестиційних ризиків економічної системи (на основі стандартизації коефіцієнта ведення бізнесу Групи Світового банку). Розроблено алгоритм застосування даних показників, що дає змогу здійснювати ранжування країн світу за ступенем розвитку інвестиційного потенціалу і рівнем його використання (с. 59-64);

- удосконалено інструментарій кількісної формалізації процесу формування національного інвестиційного потенціалу у глобальних умовах, який, на відміну від існуючих, враховує кореляційну залежність динаміки вхідних інвестиційних потоків від показників ВВП країн, вартісних обсягів банківських депозитів та експортних операцій, витрат на кінцеве споживання домашніх господарств; а вихідних інвестиційних потоків – від стану зовнішньоторговельного балансу, обсягів витрат на кінцеве споживання домашніх господарств, доданої вартості у промисловості. На основі застосування системно-динамічного моделювання здійснено верифікацію запропонованої методики та визначено систему найбільш ефективних

механізмів формування інвестиційного потенціалу на глобальному і національному рівнях (с. 122-169);

- розвинуто категоріальний апарат дослідження інвестиційного потенціалу економічної системи в умовах глобальної циклічної динаміки через уточнення змісту понять «інвестиційний потенціал економічної системи» (с. 58) та «економічний цикл» (с. 26-27). Ці категорії повною мірою відбивають не тільки сучасний характер міжнародних інвестиційних процесів, але й визначальний вплив на їх динаміку і масштаби глобальних факторів світогосподарського розвитку.

Наукове та практичне значення одержаних результатів

Наукове та практичне значення сформульованих автором у дисертації теоретичних положень, висновків і рекомендацій полягає у тому, що вони можуть слугувати методологічною базою для розробки ефективних механізмів антициклічного регулювання міжнародних інвестиційних процесів та забезпечення на цій основі глобальної економічної рівноваги.

Одержані результати знайшли своє впровадження на загальнодержавному та мікрорівнях, про що свідчать довідки про впровадження результатів дослідження Комітету з питань промислової політики та підприємництва Верховної Ради України (довідка №04-30/14-185/81989 від 11.04.2016 р.); Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (довідка №03/59 від 15.03.2016 р.); Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління» (довідка №77020-63-07/291 від 25.04.2016 р.); ТОВ ДТЕК ЕНЕРГО (м. Київ) (довідка №325/2 від 21.09.2016 р.). Крім того, окремі положення і рекомендації дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса при розробці навчально-методичних комплексів і викладанні дисциплін «Міжнародний менеджмент», «Міжнародний інвестиційний менеджмент», «Оцінка і аналіз міжнародних

інвестиційних проектів», «Транснаціональні корпорації» (довідка №114/05-04.6.9.0 від 04.10.2016 р.).

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на п'яти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах та відображені у 10 наукових працях, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях, 2 статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз, 4 публікації – в інших виданнях. Загальний обсяг опублікованого матеріалу, що належить особисто дисертантці, становить 4,92 д. а.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Дисертаційна робота Н. Є. Швецової є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, що має не тільки теоретичне, а й практичне значення. За вимогами, що висуваються до дисертацій, вона має загальноприйнятну структуру, зміст автореферату, основні положення та висновки дисертації є ідентичними. Стил викладення матеріалів дослідження, наукових положень та рекомендацій відзначається логічністю і забезпечує доступність їх сприйняття.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційного дослідження:

Відзначаючи у цілому високий науковий рівень розробок здобувачки, слід відзначити, що дисертаційна робота Н. Є. Швецової містить деякі дискусійні положення. Їх недостатнє опрацювання дозволяє зробити наступні критичні зауваження.

1. Важливу методологічну функцію у даному дослідженні відіграє аналіз дисертанткою теоретичного «арсеналу» дослідження циклічності

економічного розвитку з розкриттям його еволюції та комплексним узагальненням сутності натуралістичної теорії, теорії недоспоживання, марксистської теорії, теорії промислових циклів, монетарної теорії, теорії перенагромадження капіталу, кейнсіанської теорії економічного циклу, теорії довгих хвиль тощо (с. 20 - 27). На цій основі зроблено цілком аргументований висновок про відсутність єдиних підходів до визначення природи циклічного розвитку економіки. Однак, викладення матеріалу характеризується певною хрестоматійністю і робота суттєво виграла б за умови обґрунтування автором власної позиції як щодо змісту глобального циклічного розвитку, так і його рушійних сил та форм прояву. Дане питання набуває особливої актуальності у контексті системного дослідження трансформаційних зрушень, яких зазнає світове господарство під впливом синхронізації національних бізнес-циклів та формування глобального економічного циклу, що справляють фундаментальний вплив на процеси формування сучасного інвестиційного потенціалу.

2. Розділ 1.3 дисертаційної роботи містить доволі ґрунтовну розробку методики розрахунку інвестиційного потенціалу економічної системи на основі Інтегрального індексу інвестиційного потенціалу, що дало змогу у розділі 2.3 здійснити кількісну формалізацію та комплексно оцінити інвестиційний потенціал країн глобальної економіки. Однак, даний аналітичний інструмент використовується автором неповною мірою, оскільки за умов оцінки інвестиційних потенціалів інших економічних агентів (наприклад країнових груп чи інтеграційних угруповань) він дав би змогу не тільки визначити ієрархічну диспозицію різних суб'єктів за ступенем впливу на глобальні інвестиційні процеси, але й спрогнозувати ключові векторні тренди перерозподілу глобального інвестиційного капіталу та формування нових центрів і локалів його нагромадження.

3. Актуальним питанням цілеупорядкування глобального економічного розвитку та збалансування інтересів усіх акторів світових ринків є

формування ефективної системи антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу з імплементацією його інструментарію на усіх рівнях глобальної економічної системи (національному і наднаціональному) та його адаптацією до кожної стадії циклу, на якій перебуває економічна система. Разом з тим, запропонований автором механізм антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу економічної системи (розділ 3.3, с. 173-176) потребує певного уточнення і конкретизації очікуваних результатів від його впровадження на мікро-, мезо-, макро- та мегарівнях, що надало б роботі більш системного характеру і посилювало б її прогностичний потенціал.

4. Розділ 2.2 містить доволі ґрунтовний і комплексний аналіз дисертанткою глобальних інвестиційних потоків з точки зору їх кількісних масштабів, структурних вимірів і диверсифікаційних процесів. Однак робота суттєво виграла б за умови розкриття конкретних механізмів впливу інвестиційного глобалізму та глобальної монополізації капіталу і виробництва на модифікацію економічного циклу і трансформацію інструментарію антициклічного регулювання.

5. Схвально оцінюючи проведений у дисертаційній роботі комплексний аналіз антициклічного регулювання провідних країн світу та оцінку його ефективності, слід відзначити недостатню увагу автора до питання щодо адаптації інструментарію антициклічного регулювання інвестиційного потенціалу в Україні, що певною мірою зменшує практичну значимість даних положень. Між тим, дане питання набуває для нашої держави особливої актуальності з огляду, з одного боку, на колосальний відтік капітальних ресурсів за тіньовими схемами, а з другого – на нагальну необхідність інтеграції України до фрагментованих мереж виробництва ТНК і глобальних ланцюжків доданої вартості, сформованих на їх базі.

Однак, висловлені зауваження носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

**Загальна оцінка дисертаційної роботи
та її відповідність встановленим вимогам**

Дисертаційна робота Н. Є. Швецової є завершеним, комплексним, самостійним науковим дослідженням, виконана на високому теоретичному рівні, має вагомe теоретичне і практичне значення для розробки ефективних механізмів антициклічного регулювання глобальних інвестиційних процесів. Її актуальність та новизна, ступінь обґрунтованості концептуальних положень, висновків та науково-методичних розробок свідчать про високу професійну кваліфікацію і наукову зрілість дисертантки. Оpubліковані авторкою праці та автореферат повною мірою відображають основні положення дисертації.

За формальними та якісними ознаками, рівнем і новизною дослідження дисертаційна робота «Трансформація інвестиційного потенціалу глобальної економіки в умовах циклічного розвитку» відповідає нормативним вимогам пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р. зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів №656 від 19.08.2015 р., а її авторка – Швецова Ніна Євгеніївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

Професор кафедри міжнародної економіки
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Міністерства освіти і науки України,
доктор економічних наук, професор

Я. М. Столярчук

Підпис Я. М. Столярчук засвідчує:

А. Колот